

Z MAVRICO V ROKI – VKLJUČEVANJE OTROK S POSEBNIMI POTREBAMI V SREDNJEŠOLSKE PROGRAME

V okviru podprojekta sta bila pripravljena dva programa, in sicer:

- integracija v okolje in
- most do zaposlitve.

Poleg obeh programov je bilo izvedeno koordiniranje priprave gradiva za razvijanje socialnih veščin in učinkovite komunikacije, dobro počutje in pozitiven vpliv na gibalne ter psihosocialne funkcije. V programu Integracija v okolje smo z izvedenimi aktivnostmi razvili okolje, kjer smo zadovoljili različne potrebe posameznikov in zagotovili enake možnosti na področjih vključevanja v redno vzgojno-izobraževalno delo. Naš poudarek je na socialnem vključevanju vseh sodelujočih v procesu izobraževanja.

V programu Most do zaposlitve smo z izvedenimi aktivnostmi vzpostavili učinkovit sistem podpore in kompetenčnega razvoja, ki omogoča optimalen razvoj dijakovih potencialov in ga opolnomoči v smislu uspešnega vključevanja na trg dela. Na področju aktivnega vključevanja na trg dela so zelo pomembne socialne kompetence, ki smo jih razvijali v delavnicah medgeneracijskega sožitja.

V šolskem letu 2005/2006, ko smo ustanovili Biotehniški izobraževalni center, smo na eni od enot – na Živilski šoli začeli z izobraževanjem dijakov v nižjem poklicnem izobraževanju. S tem se je število dijakov s posebnimi potrebami v našem zavodu povečalo z 10 na 100 in več dijakov s posebnimi potrebami. Ob tem smo naleteli na mnoge težave in ovire, ki so bile tako organizacijske kot vsebinske narave. Izrazili so se mnogi naši strahovi in predsodki, ugotovili smo, da smo se znašli v situaciji, za katero nismo dovolj strokovno podkovani. Visoko število dijakov s posebnimi potrebami je za našo šolo in zaposlene pomenilo veliko spremembo, na katero nismo bili ustrezno pripravljene. Glede na osnovne šole, ki imajo za izvajanje integracije bistveno bolj ustrezno strokovno izpopolnjene strokovne delavce, ki delajo z učenci,

smo bili v srednjih šolah prepuščeni lastni iznajdljivosti pri izvajanju individualizacije, prilagajanja, učnih in vzgojnih metod za dijake s posebnimi potrebami in podobno.

Po vključitvi otrok s posebnimi potrebami smo začeli opazovati, ugotavljati, primerjati, kakšna je situacija na ostalih šolah, predvsem pa smo veliko časa namenili spoznavanju dijakov s posebnimi potrebami, njihovim posebnostim in potrebam in pa seveda oblikam dela, ki bi dijakom omogočila enakovredno vključevanje in optimalen razvoj sposobnosti in zmožnosti v prijetnem ter pozitivnem okolju.

Namen in cilji podprojekta

Vse dotedanje praktične izkušnje, težave, s katerimi smo se soočali, in želje po tem, da bi se integracija otrok s posebnimi potrebami v srednji šoli izvajala tako, da bo za vse koristna in da bo uporabna tudi za dijake s posebnimi potrebami po koncu rednega šolanja, so bile podlaga za izvedbo podprojekta. S podprojektom želimo:

- predstaviti pomembne ugotovitve dozdajšnjega dela;
- rešiti v praksi ugotovljene pomanjkljivosti integracije otrok s posebnimi potrebami v srednje šole;
- predstaviti primere dobrih praks, ki bi lahko na širšem področju pomembno doprinesle h kakovosti življenja otrok s posebnimi potrebami tudi po končanem izobraževanju (in integraciji) predvsem na področju uspešnejšega zaposlovanja in uporabe socialnih kompetenc v nadaljnjem življenju;
- nadaljevati aktivnosti v okviru naših rednih izobraževalnih programov tudi po izteku projekta.

Vsebina in aktivnosti podprojekta

1. program: Integracija v okolje

Program obsega aktivnosti Ko roke ustvarjajo, Kolesarjenje po barju, skupino Jaz zaupam tebi, ti zaupaš meni in Igram se s kosmatincem. Namenjen je dijakom s posebnimi potrebami in njihovem vključevanju v družbo vrstnikov s poudarkom na možnostih ustvarjanja, izgradnji pozitivne samopodobe in opogumljanju za poklic.

Vse skupine dijakov v izvedenih aktivnostih so oblikovane mešano, kar pomeni, da so skupaj sodelovali dijaki Živilske šole (NPI, SPI), med njimi dijaki s posebnimi potrebami in dijaki Gimnazije in veterinarske šole (med njimi dijaki s posebnimi potrebami). Sodelovali so dijaki iz različnih socialnih in kulturnih okolij, ki so v šoli bolj ali manj uspešni, med njimi pa so aktivno vlogo prevzemali tudi dijaki s posebnimi potrebami. V takih skupinah je bila vsakemu od sodelujočih dijakov omogočena možnost enakovrednega sodelovanja (ob morebitni ustrezni podpori). Pri vseh izvedenih aktivnostih je bil poudarek na socialnem vključevanju vseh sodelujočih v procesu izobraževanja: dijakov s posebnimi potrebami in ostalih dijakov, staršev, učiteljev in ostalih strokovnih delavcev, ki med izobraževanjem vzpostavljajo stike z dijaki, drugih strokovnjakov s tega področja ter različnih družbenih skupin.

Namen: Želeli smo predvsem ustvariti okolje, kjer bi pogoji za uspešno delo temeljili na dobrem stiku z dijakom, zaupanju in medsebojnem spoštovanju. Menimo, da nam je to tudi uspelo. Z namenom, da bi dijake kar najbolje spoznali, smo jim ponudili aktivno sodelovanje v različnih aktivnostih, ki so jih dijaki tudi soustvarjali. S tem smo upoštevali njihove potrebe in želje pri vsebinah ter načinih izpeljave aktivnosti. Izbrali smo tudi aktivnosti s ciljem poudariti vidik gibanja, ki ga mladostniki tako zelo potrebujejo za zdrav razvoj.

Cilji: Čim lažje in učinkovite socialne vključitve dijaka s posebnimi potrebami v novo izobraževalno okolje, vzpostavitev učinkovitega sistema podpore v času izobraževanja, ki omogoča optimalen razvoj dijakovih potencialov.

Rezultati: Z izvedenimi aktivnostmi v okviru programa Integracija v okolje smo vzpostavili učinkovit sistem podpore v času izobraževanja, ki omogoča optimalen razvoj dijakovih potencialov. Razvili smo pogoje in okolje, ki sprejema in podpira različne potrebe posameznikov ter je usmerjeno v zagotavljanje enakih možnosti na vseh področjih vključevanja.

Aktivnost 1 – Ko roke ustvarjajo

Opis aktivnosti: Izpeljava enodnevnih slaščičarskih delavnic, v katerih so dijaki višjih letnikov srednjega poklicnega izobraževanja programa slaščičar in pek skupaj z dijaki s posebnimi potrebami poučevali slaščičarske veščine druge dijake (dijake Živilske šole in dijake Gimnazije in veterinarske šole), učitelje, starše dijakov.

Dijaki so se preko različnih socialnih iger spoznavali, začeli so se pogovarjati in sodelovati. Ob aktivni udeležbi vseh udeležencev smo predstavili pomen ustvarjanja, dragocenost možnosti, da ljudje lahko ustvarjamo na različnih področjih, in pomen zdravja, ki je eden od pogojev za ustvarjanje. Udeleženci so začeli naštevati aktivnosti in svoje rezultate dela, pri katerih so vidni rezultati njihovega ustvarjanja. Poudarili smo pomen poklicnega ustvarjanja in vlogo izobraževanja, potrebo po vztrajanju v izobraževalnem procesu in pomen priprave na poklic.

Namen: Razvijanje socialnih spretnosti in kompetenc. Dijaki kot učitelji pridobijo izkušnjo poučevanja svojih učiteljev, vodenja in koordinacije dela in si s tem zvišajo svojo samopodobo in lastno vrednost. Pridobivanje kvalifikacij, potrebnih za nadaljnje šolanje in življenje (sposobnosti sodelovanja, načrtovanja, organiziranja, odločanja, razvijanje učinkovitih komunikacijskih vzorcev, socialnih spretnosti, samostojnosti pri posameznih nalogah).

Cilji: Enakovredno vključevanje vseh udeleženi, razvijanje socialnih spretnosti in kompetenc, pridobivanje kvalifikacij, potrebnih za nadaljnje šolanje in življenje (sposobnosti sodelovanja, načrtovanja, organiziranja, odločanja, razvijanje učinkovitih komunikacijskih vzorcev, socialnih spretnosti, samostojnosti pri posameznih nalogah).

Rezultati: Slaščičarski izdelki, ki so plod skupnega dela vseh udeleženi, medsebojno spoznavanje.

Aktivnost 2 – Kolesarjenje po barju

Opis aktivnosti: Dijaki (mešane skupine) so v enodnevnem izletu imeli priložnost spoznavanja naravnega okolja – barje, tip pokrajine, preplet kmetijskih površin z naravnim tipom pokrajine, gospodarstvo in kmetijstvo na barju, rekreativne dejavnosti na barju (lovstvo, kolesarjenje ...), spoznavanje tipičnih rastlinskih in živalskih vrst

glede na letni čas. Naučili so se orientacije v prostoru, poimenovanja hribov v okolici, nekaj cvetlic in živali. Dijaki so izdelali herbarije.

Namen in cilji: Gibalna aktivnost, druženje dijakov različnih programov in usmeritev zunaj šole, spoznavanje neposredne okolice šole – barja kot območja izredne naravne in kulturne dediščine, spoznavanje naravnega habitata mokrišča, poimenujejo nekaj rastlin in živali, razvijanje samostojnosti, odgovornosti do sebe in drugih.

Rezultati: Predstavitev aktivnosti na spletni strani šole, izdelava herbarija, gibalna aktivnost, razvijanje samostojnosti, odgovornosti do sebe in drugih, vzgoja udeležencev za varno vedenje oz. ravnanje v prometu – naučijo se, kako mora biti pripravljeno kolo (tehnična priprava kolesa, pravilna višina sedeža, zavore, čelada ...).

Aktivnost 3 – Jaz zaupam tebi, ti zaupaš meni

Opis aktivnosti: Oblikovali smo skupine dijakov (NPI – pestra sestava skupine glede na izobraževalni program, kulturno in družinsko okolje ali posebne potrebe), ki so imeli na 10 srečanjih ob vodenem pogovoru možnost spregovoriti o svojih težavah, stiskah in tudi uspehih, ki jih doživljajo v življenju. Hkrati je bil poudarek na razvijanju socialnih veščin in učinkovite komunikacije.

Skupina: Dijaki, med katerimi so bili dijaki s posebnimi potrebami, se je oblikovala na prostovoljni bazi. Vanjo so se vključili dijaki, ki so imeli na 10 srečanjih ob vodenem pogovoru, igranju različnih socialnih iger in iger vlog možnost spregovoriti o svojih težavah, stiskah in tudi uspehih, ki jih doživljajo v življenju. Izbrali smo dijake zaključnega letnika nižjega poklicnega izobraževanja, ki so po mnenju učiteljev vedenjsko izstopajoči ali pa potrebujejo posebno skrb in pozornost.

Srečanja smo oblikovali tako, da smo na vsako srečanje pripravili 6 aktivnosti oz. delavnic, kjer smo imeli pogovorno ali pa delovno in ustvarjalno skupino. Na prvem srečanju smo izvedli 6 aktivnosti oz. pogovore o različnih temah: povezovanje, zaupanje, spoznavanje. Izvedli smo 3 socialne igre povezovanja: delavnica spoznavanja (delavnica sadna solata), samozavedanje (detektiv) in samopodoba (zrcala).

Delali smo z metodami skupinskega dela, razvijanja asertivnosti in opolnomočenja, hkrati pa je bil poudarek na razvijanju socialnih veščin in učinkovite komunikacije.

Cilji: Izgradnja zaupanja vase, osebnostna rast, pridobivanje znanja in razvoj spretnosti. Ustvarjanje prijetnega in spodbudnega vzdušja, izguba strahu pred avtoritetami, razvijanje socialnih spretnosti in kompetenc, vzpostavljanje medsebojnih odnosov, ki temeljijo na spoštovanju, soustvarjanje vrstniške pomoči, dobro počutje v šoli, izboljšanje medsebojnih odnosov v šoli in doma.

Rezultati: Dobro počutje dijakov v šoli, vzpostavljeni novi medsebojni stiki, člani skupine najdejo oporo v vrstnikih, izmenjava izkušenj, izboljšanje medsebojnih odnosov v šoli in doma.

Aktivnost 4 – Igram se s kosmatincem

Žival ne sme biti nadomestek za ljudi, temveč pot, ki pomaga človeku ustvariti zaupanje v druge ljudi. Pes to zmore, ker jemlje človeka takega, kot je, brez predsodkov. Občutek, da je človek sprejet in nekomu potreben, četudi prek živali, lahko daje življenju velik smisel. Pri delu s psi gre za proces, za spoznavanje samega sebe, spoznavanje svojega psa in spoznavanje sebe in drugih preko psa. Pes zelo dobro odraža naše počutje in nam neverbalno, toda zelo zgovorno odgovarja; medsebojna komunikacija med človekom in psom pa se vse bolj in stalno izpopolnjuje.

Opis aktivnosti: Aktivnost je trajala skupno 20 ur. Vsako posamezno srečanje je trajalo od 4 do 6 ur. Delavnice so potekale v Zavetišču za zapuščene živali Ljubljana. V zavetišču smo izbrali neagresivne, prijazne pse. Skupaj z veterinarji – učitelji v srednjem strokovnem izobraževanju programa veterinarski tehnik, osebjem zavetišča in dijaki programa veterinarski tehnik smo pse predstavili dijakom ŽŠ (med njimi dijaki s posebnimi potrebami). Po navezavi stikov so dijaki skupaj z dijaki veterinarskimi tehnikami pse negovali, česali in jih peljali na sprehod.

Namen in cilji: Pri delu z živalmi so se mladi učili prevzemanja odgovornosti in obveznosti. Vzpostavljali so zaupanje do živih bitij, ustvarjali pozitivno samopodobo.

Božanje živali je na dijake delovalo sproščajoče, pomirjajoče. Pri delu z živalmi so se mladi učili prevzemanja odgovornosti in obveznosti. Vzpostavilo se je zaupanje do živih bitij, pozitivna samopodoba.

Rezultati: Dijaki pomagajo pri oskrbi živali, se naučijo pravilnega ravnanja s psi, pozitiven vpliv na gibalne in psihosocialne funkcije, razvoj potencialov, socialnosti, humanega odnosa.

II. program: Most do zaposlitve

Program obsega aktivnosti Most med generacijami in Pogumno naprej.

Pri aktivnostih smo delovali v skladu z načeli aktivnega učenja in doživljajske pedagogike. Naš skupni namen v okviru izvedenih aktivnosti je bil tudi povezovanje med različnimi strokovnimi delavci, ki so ali bodo v procesu izobraževanja vstopali v stik z dijaki, kot pomemben vir informacij in podpore bomo aktivno vključili tudi starše dijakov. V aktivnosti so se vključevali stari ljudje, ki bivajo v domu za starejše občane, z namenom medgeneracijskega združevanja in povezovanja in ciljem spoznavanja različnosti, osmišljanja življenja ter pridobitve socialnih kompetenc za življenje mladostnikov.

Namen in cilji: Vzpostavili učinkovit sistem podpore in kompetenčnega razvoja, ki omogoča optimalen razvoj dijakovih potencialov, razvoj veščin in kvalifikacij dijakov s posebnimi potrebami (in ostalih dijakov), ki so potrebne za izobraževanje in življenje v prihodnosti, pridobivanje socialnih veščin (učinkovita komunikacija, skrb zase in za druge, organizacijske sposobnosti ...), povezovanje in spoznavanje kultur različnih generacij, vzajemno učenje, osmišljanje življenja.

Rezultati: Razvijanje socialnih spretnosti in kompetenc, osebna rast.

Aktivnost 1 – Most med generacijami

V medgeneracijskem sožitju lahko vsak, ki prispeva v ta odnos, bogati na duhovni, osebni ravni. Dijaki so v izvedeni aktivnosti prispevali s svojo kreativnostjo,

vedrino, razpoloženostjo in energijo, starostniki pa so dijakom podarili svojo neprecenljivo zakladnico življenjskih izkušenj in modrosti. To je kakovosten odnos, ki je za razvoj osebnosti mladih ljudi in poti k samostojnemu življenju tako zelo pomemben. To se je izkazalo tudi v izvedenih aktivnostih. Dijaki so v štirih delavnicah razvijali ta medgeneracijski odnos, se povezovali in družili s starimi ljudmi in krepili svoje socialne kompetence, ki so zelo pomembne za dijake ter kakovost njihovega nadaljnjega življenja. Tri delavnice smo izvedli v Domu starejših občanov Fužine s stanovalci doma, četrto delavnico pa na Živilski šoli, kamor smo povabili stanovalce ob zaključku aktivnosti.

Prva spoznavna delavnica je bila na temo Prosti čas nekoč in danes. Stanovalci doma in dijaki so izmenjevali izkušnje o tem, kako so se nekoč zabavali, kaj so počeli v prostem času in o tem, kaj mladi danes počnejo v prostem času, kako se zabavajo ... V drugi praktični delavnici so dijaki skupaj s stanovalci izdelali butarice kot pripravo na cvetno nedeljo. Delali so v parih (stanovalec – dijak), kar je bilo še posebej dragoceno. Pogovarjali so se tudi o pomenu praznikov. Slišali so veliko novega o praznikih in običajih v zvezi s prazniki ter o ohranjanju dediščine starih običajev. Stanovalci doma pa so bili zelo veseli informacij o facebooku, internetu, saj se tudi oni radi vključujejo v življenje v moderni informacijski dobi ...

Izvedli smo tudi gospodinjsko delavnico na temo peke kruha. Stanovalci v manjših skupinah so skupaj z dijaki pripravljali pletenice in velikonočni kruh, izmenjevali izkušnje o tem, kako so se nekoč pripravljali na veliko noč in kako danes praznujemo praznik velike noči. Ob vseh srečanjih v izvedeni aktivnosti gre za zelo bogato učenje tega pomembnega vzajemnega medgeneracijskega odnosa. V teh odnosih se socialno bogatijo tako mladi kot stari. Mladi v tem odnosu krepijo predvsem osebne in socialne vrednote in izkušnje – prevzemanje zrele človeške izkušnje o celosti življenja. Stari ljudje pa s predajo svojih življenjskih izkušenj bogatijo predvsem na ravni občutkov lastne vrednosti (preko predajanja izkušenj mladim) in na ravni osmišljanja življenja, kar je bil tudi poglobitveni namen izvedenih srečanj.

Cilji: Povezovanje in spoznavanje kultur različnih generacij, vzajemno učenje, razvedrilo starostnikov, osebna rast, osmišljanje življenja, preko skupnih aktivnosti

premagati strah pred neznanim, drugačnim, nenavadnim, premagati predsodke in stereotipe, razvijati in spodbujati pozitivna stališča do drugačnosti.

Rezultati: Vzpostavljanje novih medsebojnih stikov, skupni praktični izdelki (izdelava pekovskih in drugih izdelkov skupaj s starejšimi ljudmi), razvijanje socialnih spretnosti in kompetenc, vzpostavljanje medsebojnih odnosov, ki temeljijo na spoštovanju. Medgeneracijsko povezovanje in izvedena aktivnost sta jasno pokazali, kako pomemben je dober medgeneracijski odnos za vse tri generacije, kako se lahko mladi iz tega odnosa okrepijo na področju socialnega učenja in spretnosti, ki lahko preko prevzemanja zrele človeške izkušnje pomembno pripomorejo k uspešnemu iskanju zaposlitve in kakovostnejšemu življenju nasploh. Naša izkušnja je, da je treba take programe medgeneracijskega povezovanja in sožitja tudi v prihodnje vpeljati v šolanje vsakega mladostnika.

Aktivnost 2 – Pogumno naprej

Po naših dozdajšnjih izkušnjah so dijaki NPI (med njimi je pogosto tudi več kot polovica otrok s posebnimi potrebami) ob zaključku izobraževanja precej negotovi in bistveno premalo seznanjeni in opremljeni za vstop v samostojno življenje, za zaposlitev. Dijak s posebnimi potrebami, ki je imel v času šolanja kar precej podpore in različnih oblik pomoči in prilagoditev, ob zaključku šolanja (integracije) vstopa na trg dela samostojno, ob enakih možnostih in pogojih kot vsi ostali. Ta prehod je za marsikoga, kot nam kažejo izkušnje, zelo težak in neuspešen. Da bi bil ta prehod čim lažji, uspešnejši za vsakega posameznika, smo v zaključnem letniku NPI (2. letnik) za dijake pripravili krajše usposabljanje za samostojno in aktivno vključevanje na trg dela.

Aktivnost smo izvedli kot krajši trening veščin in aktivnosti, potrebnih za uspešen vstop na trg dela. Dijaki so na dvodnevni delavnici razvijali veščine iskanja zaposlitve, pripravili svoj življenjepis, prošnjo in ponudbo za delo, trenirali poslovni bonton in zaposlitveni razgovor. Za vsakega dijaka smo pripravili gradiva, ki vključujejo tudi priročnik z vsemi potrebnimi informacijami in navodili s področja iskanja zaposlitve in zaposlovanja. Usposabljanje je potekalo v obliki 3 delavnic: računalniška delavnica za pisanje prošenj, življenjepisa, delavnica za trening komunikacije in zaposlitvenega

razgovora. Vsak dijak je to gradivo prejel tudi za pozneje, ko bo v aktivni situaciji iskanja zaposlitve in si bo lahko pomagal z informacijami in navodili iz priročnika.

Cilj: Lažji prehod iz šolanja v zaposlitev, pridobivanje informacij, pridobivanje znanja in razvoj spretnosti, trening komunikacije, izgradnja zaupanja vase, osebnostna rast, razvijanje socialnih spretnosti in kompetenc, samoaktualizacija.

Rezultati: Razvijanje socialnih spretnosti in kompetenc, pridobitev novih znanj in veščin, izgradnja zaupanja vase, boljša komunikacija, boljša informiranost, širjenje socialne mreže.

Sodelujoči v podprojektu

Skupaj je bilo v podprojekt in njegovo izvedbo vključenih 242 dijakov, od tega 82, ki imajo odločbo o usmeritvi oziroma dijakov s posebnimi potrebami. V prvi program je bilo vključenih skupno 139 dijakov, od tega 51 dijakov s posebnimi potrebami. V drugi program so bili vključeni skupno 103 dijaki, od tega 31 dijakov s posebnimi potrebami.

Vse skupine dijakov v izvedenih aktivnostih so oblikovane mešano, kar pomeni, da so skupaj sodelovali dijaki Živilske šole (dijaki NPI, SPI, SSTI), dijaki Gimnazije in veterinarske šole, strokovni delavci obeh šol in zavoda ter starši dijakov in stanovalci doma upokojencev.

V podprojektu je skupaj delovalo 15 strokovnih delavk oziroma delavcev, in sicer strokovni delavci obeh šol, strokovnjaki Zavoda za usposabljanje Janeza Levca, strokovni delavci Doma upokojencev Fužine ter strokovni delavci Zavetišča za zapuščene živali Ljubljana.

Kot zunanji partnerji so sodelovale 3 organizacije, in sicer Zavod za usposabljanje Janeza Levca, Dom upokojencev Fužine in Zavetišče za zapuščene živali Ljubljana.

Strokovna skupina podprojekta: Mateja Škorc, Tanja Kek, Ivanka Smodiš in Boštjan Ozimek.